

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Південний регіональний центр
Національної академії правових наук України

ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ Міжнародної науково-практичної конференції

15–16 травня 2015 року
м. Одеса

У двох томах

Том 1

Одеса
«Юридична література»
2015

КОНЦЕПЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ЮРИСДИКЦИИ ГОСУДАРСТВА В МОРСКИХ ПРОСТРАНСТВАХ

Юрисдикция представляет собой один из способов реализации публичной власти, она присуща любому социальному институту, управляемому с помощью правовых норм, и заключается в исключительной возможности компетентного государственного или иного органа, обладающего властью, влиять на подвластных ему лиц, легитимно и в установленных законом процессуальных формах. Концепция юрисдикции государства в морских пространствах, фрагментарно разрабатываемая в современных правовых исследованиях, заслуживает, на наш взгляд, более детального изучения с заострением внимания на ее административно-правовых составляющих. Это объясняется тем, что сфера общественных отношений, относящаяся к предмету регулирования административного права именно в морских пространствах достаточно обширна (по сравнению с уголовным и гражданским) и обычно значительно «осложнена» обязательными требованиями норм международных соглашений. Одним из наиболее ярких примеров этого следует считать нормы Конвенции о территориальном море и прилежащей зоне 1958 г. (ст. 1) и UNCLOS'82 (ст. 2) о том, что суверенитет государства над территориальным морем осуществляется в соответствии с нормами этих конвенций и других норм международного права.

Административная юрисдикция государства в морских пространствах, осуществляемая через систему центральных и территориальных органов исполнительной власти путем исполнения ими государственно-властных полномочий и осуществления управленческого воздействия на общественные отношения, возникающие по поводу деятельности (правомерной или неправомерной) в этих пространствах, не может сегодня не вызывать пристального исследовательского интереса. Необходимость и актуальность общетеоретических и прикладных исследований этой сферы несомненна, поскольку акцентирование внимания ученых и правоприменителей на морскую составляющую национальной политики прибрежных государств гарантирует их дальнейшее развитие и совершенствование национального законодательства.

Следует заметить, что ни Женевские конвенции 1958 г., ни UNCLOS'82 не содержат норм, напрямую указывающих именно на «административную» юрисдикцию государств в отношении деятельности в морских пространствах, в отличие от норм, специально посвященных гражданской (ст. 20 Конвенции о территориальном море

и прилежащей зоне 1958 г., ст. 28 UNCLOS'82) или уголовной (ст. 19 Конвенции о территориальном море и прилежащей зоне 1958 г., ст. 27 UNCLOS'82) юрисдикции. При этом, анализ их текста свидетельствует о наличии в этих документах соответствующих норм (регламентирующих административную юрисдикцию государств в морских пространствах). Например, ст. 17 Конвенции о территориальном море и прилежащей зоне устанавливает, что «иностранные суда, осуществляя право мирного прохода, должны соблюдать законы и правила, издаваемые прибрежным государством». Эту норму следует признать воплощением международного признанной возможности и необходимости осуществления административной юрисдикции в территориальном море, поскольку «законы и правила» издаются прибрежным государством и их ежедневное исполнение обеспечивается реализацией полномочий органами прибрежного государства. К числу таких правил можно отнести и ст.ст. 15, 16, 18, 23, 24 указанной Конвенции. Нормы об административной юрисдикции государств содержит и Конвенция об открытом море 1958 года (ст.ст. 5, 6 и др.), при этом и она не использует определение «административная».

В UNCLOS'82 о наличии норм, касающихся административной юрисдикции, свидетельствуют ст.ст. 20–26, регламентирующие право мирного прохода иностранных судов через территориальное море, ст.ст. 91, 94 о национальности морских судов и обязанностях государства флага судна. Таким образом, хотя административная юрисдикция государств специально и не выделена в отдельный вид в рассмотренных международных актах, нормы, напрямую ее оговаривающие, в них все же имеют место. Этим вопросам посвящены и акты внутреннего законодательства многих государств, в частности, регулирующих процедуры регистрации судов, преследования по горячим следам и т. д.

Концепция административной юрисдикции государств в морских пространствах оправдала свое право на существование, ее международно-правовой базис был заложен в середине прошлого века, а дальнейшее развитие национальных законодательств, опыт присоединения к многочисленным международным соглашениям в сфере торгового мореплавания и выполнения их норм подтверждают практическое существование и осуществление государствами (в лице их органов) административной юрисдикции (наряду с уголовной и гражданской) как в прибрежных морских пространствах (таможенный, пограничный, санитарный, ветеринарный контроль), так и в открытом море (закон флага судна). При этом, если в открытом море правовой режим деятельности полностью определен нормами международного права, то в прибрежных морских пространствах (внутренние морские воды, территориальное море), или в пространствах открытого моря, на которые в соответствии с нормами международного права, может быть распространена юрисдикция прибрежного государства (прилежащая

зона, виключительна економічна зона) він визначений, в більшій ступені, нормами національного адміністративного права, які, безумовно, мали визначений вплив норм міжнародних угод, однак не втратили в зв'язі з цим свого внутрішнього характеру.

Предлагаемую концепцію слід визнати міждисциплінарною, органічно поєднуючою в собі загальні принципи міжнародного і національного публічного (адміністративного) права, при переважаючій ролі останнього, як основного регулятора відносин, що складаються в сфері використання морських просторів. Таким чином, адміністративна юрисдикція держави в морських просторах — це здійснення державою своїх повноважень і управлінського впливу в осіб органів виконавчої влади на суспільні відносини, що виникають в морських просторах.

ІВАНОВ Д. А.

Національний університет «Одеська юридична академія».
доцент кафедри морського та митного права, кандидат юридичних наук,

ТРАНСПОРТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

У юридичній літературі досі вважається, що транспортні правовідносини мають всі ознаки цивільно-правових відносин, які врегульовані нормами цивільного права на підставах договору перевезень і не враховують інші засоби транспортно-правового регулювання. Звичайно, транспортне право як комплексна галузь права регулює і значне коло інших суспільних відносин (цивільних, трудових, земельних), що ґрунтуються на рівності сторін суб'єктів цих відносин.

Транспортне право, як окрема спеціальна галузь права, де транспортні правовідносини мають свої особливі ознаки, серед яких можна виділити такі:

1. Транспортні правовідносини складаються у сфері, де перевезення виступає у формі процесу виробництва на транспорті, закінченим продуктом якого є доставка вантажу до споживача або надання послуг. Вироблена в галузях промисловості та сільського господарства продукція має бути доставлена до споживача — це основне завдання транспорту.

2. Транспортні правовідносини виникають у разі обов'язкової участі відповідного транспортного органу або посадової особи цього органу (підприємства, організації, установи). Для цих відносин характерна наявність державно-владного організуючого впливу або

виконавчо-розпорядчої діяльності (наявність відповідних нормативних актів, планів перевезень, графіків руху транспортних засобів, дозволів на використання шляхів сполучення, ліцензування тощо).

3. Транспортні правовідносини можуть виникати за ініціативою будь-якої із сторін. Проте згода чи бажання другої сторони майже завжди є обов'язковою (крім випадків, передбачених законодавством — військові перевезення, перевезення зв'язку із запровадженням у країні особливого стану, ліквідація наслідків стихійного лиха та ін). Наявність згоди другої сторони відокремлює транспортні правовідносини від адміністративних.

4. Транспортні правовідносини виникають з приводу експлуатації транспортних засобів і шляхів сполучення, які виконують роль засобів виробництва, а відповідно і роль засобів праці робітників транспорту. Предметом транспортних правовідносин завжди є діяльність з наданням послуг. Головною особливістю договорів про надання послуг, на відміну від договорів про виконання робіт, є те, що надання послуг невіддільне від діяльності особи, яка надає послуги (Булгакова І. В., Клепікова О. В. Транспортне право України: Академічний курс: Підр. для студ. юр. спец. виш. навч. закл. — К.: Концерн «Видавничий дім «Ін. Юре», 2005. — 536 с.).

Транспортні правовідносини є багатогранними за своїм змістом і формами, умовами функціонування й розвитку та іншими ознаками. Їх можна класифікувати за інститутами і нормами транспортного права, за суб'єктами й об'єктами транспортних правовідносин, за повноваженнями, за простором і часом, за організаційними та правовими формами тощо. Транспортні правовідносини можна поділити також за змістом на матеріальні й процесуальні, за формою — на короткотермінові і довготермінові; за простором — на місцеві, регіональні та загальнодержавні; за правовою природою — на правомірні та протиправні. Головну і найбільш важливу частину транспортних правовідносин складає діяльність відповідних органів та організації транспортного процесу, використання засобів перевезень і шляхів сполучень та діяльності з надання транспортних послуг і забезпечення потреб населення і виробництва у перевезеннях. У цьому зв'язку найбільш значний інтерес становить класифікація транспортних правовідносин за характером юридичних зв'язків між сторонами цих відношень, які поділяються на вертикальні та горизонтальні.

Вертикальні транспортні правовідносини — це відносини субординаційного характеру. Вони виражають юридичну залежність однієї сторони від другої. Це взаємовідносини, які існують між органами виконавчої влади як, наприклад, відносини між Міністерством інфраструктури України й Державною адміністрацією залізничного транспорту (Укрзалізниця) (Егизаров В. А. Транспортное право: Учеб. пособие. — М. — Юрид. лит., 1999. — 416 с.).